

Nr 140

Av herr Hamilton, om utredning angående arvsbeskattningen.

Den svenska arvsbeskattningen är utformad såsom en ren arvslottbeskattning. Den är vidare dubbelt progressiv dvs. att förutom progression i själva skatteskalorna en skärpning i skattesatserna sker alltefter arvtagares fjärrare släktskap med arvlåtaren. För vissa kategorier av juridiska personer i egenskap av arvtagare gäller dock en rent proportionell skattesats för arvslott över 60 000 kronor. Gåvoskatt uttages i princip efter samma grunder. Arvsskatten tillför icke statskassan några mer betydande inkomster (ca 90 milj. per år) jämfört med t. ex. den statliga inkomstskatten. Dess betydelse ur rent finansiell synpunkt är för samhället icke blott ringa utan troligen i praktiken rent negativ på grund av bl. a. de anledningar vilka här nedan kommer att redovisas.

De motiveringar, vilka anförts för införande resp. bibehållande av den höjd på skattesatser och progressionskraft som härskat sedan 1948 (till del i form av kvarlåtenskapsskatt), synes blott till del haft sin grund i ekonomiska överväganden. Andra drivfjädrar torde utövat tryck, främst en överbeskattning av möjligheterna att bedriva inkomstomfördelning i samhället via beskattningen. Utjämningskrav av politisk art torde bidragit till en föreställning om att ett fåtals rikedom orsakat ett flertals fattigdom. Denna felsyn torde i dag gendrivits av nyligen offentliggjorda beräkningar som visar att den totala inkomstsumman för inkomsttagare under genomsnittet ökar blott ca 2 % genom skatteprogressionens inkomstomfördelning. Däremot har den allmänna ekonomiska utvecklingen med dess tilltagande massproduktion (med därav följande masskonsumtion) skapat underlag för allmän standardhöjning, för vars fortsatta framåtskridande näringslivets behov av kapitaltillgång numera förefaller allmänt erkänd. Några utredningar beträffande arvsbeskattningens inverkan på dessa förhållanden föreligger i dag icke trots att effekten i samhället punktvis blir högst påtaglig.

Oavsett ur vilken synvinkel arvsbeskattningen betraktas är det av största vikt att tillse att skadeverkningarna icke överstiger de fördelar vilka man hoppas ernå.

I de fall då kvarlåtenskapen består av reda penningar eller statsobligationer kan troligen skattesatserna ur statsfinansiell synpunkt vara relativt höga utan att man förkväver t. ex. föräldrars naturliga sparsamhetssträvanden att överföra del av sitt livsverk till barnen.

Så snart som kvarlåtenskapen är placerad i direkt arbetande kapital, fastighet, affärsverksamhet eller aktier i familjeföretag, för att nämna exempel, uppstår däremot även vid låga skattesatser svåra avvägningsproblem.

Den högskattepolitik som alltsedan andra världskriget tillämpats i den löpande beskattningen har väsentligt ökat företagens likviditetspåfrestringar. Samma resultat medför en modern utvecklings investeringskrav i de flesta näringar.

Samtidigt har de senaste decenniernas ekonomiska utveckling medfört skärpta krav på utökat rörelsekapital för arbetslöner m. m. utan vilket det är ogörligt att uthålligt och sunt bedriva näringsverksamhet. Särskilt i jordbruk, vilka kännetecknas av stor kapitalinsats i förhållande till omslutningen, tarvas med tanke på den säsongmässiga fördelningen av inkomsterna betydande rörelsekapital.

Att basera uttagandet av arvsskatt på en synbar tillgång av »likvida medel» kan i sådana fall endast medföra att man riskerar att fastigheter stycas och företag slås sönder. Ett sådant användande av ett skatteinstrument är inte ett samhällsintresse och är stötande för svenska rättsprinciper.

Den beskattning som sker av kvarlåtenskap är följaktligen till sin samhällsekonomiska effekt beroende av var detta kapital är placerat. Ett studium av Statistisk årsbok 1959 beträffande förmögenheter över 80 000 kronor ger vid handen att övervägande delen förmögenheter i denna klass är placerade i förvärvsverksamhet. Över hälften ägs av företagare vilka får antagas till största delen ha placerat kapitalet i egen verksamhet. Beträffande förmögenheter i gruppen »anställda» kan man av fördelningen på yrkesgrupper sluta sig till den troliga förutsättningen att en betydande del innehavare är anställda i företag där de är delägare. Att gruppen »icke yrkesverksamma» till stor del utgöres av delägare i familjeföretag är sannolikt.

I den proposition genom vilken kvarlåtenskapsskatten föreslogs hänvisade dåvarande finansministern till att viss utredning gjorts med hänsyn till möjligheterna ur likviditetssynpunkt att uttaga kvarlåtenskapsskatt. Dessa beräkningar hade grundats på houppteckningar från början av 1940-talet.

Enligt departementschefen gav utredningen vid handen att några större svårigheter med avseende å dödsbopeskattningen endast i undantagsfall skulle komma att föreligga. Vidare konstaterades att i mer än 90 % av antalet fall arvsskatten skulle understiga de likvida medlen. Som ovan påpekats har de likvida medlen i ett företag en väsentligt viktigare och relativt sett mer betydelsefull roll i dagens samhälle än på 40-talet. Vid ett arvsfall kan man alltså icke räkna med att alla »likvida medel» kan tagas i anspråk för gäldande av arvsskatt utan att en väsentlig del måste hållas intakt som rörelsekapital om icke företagets ekonomiska ställning skall undermineras

eller dess fortbestånd hotas till förfång inte bara för ägaren utan i lika hög grad för anställda och mången gång för samhället.

En beläning av det i ett företag insatta kapitalet för gäldande av arvsskatt är den utväg som i första hand måste tillgripas. I detta läge blir verkan av den hårda årliga beskattningen dubbelt kännbar. Det är i dag icke realistiskt att räkna med en möjlighet, att efter inkomst- respektive förmögenhetsskatt ett företags ägare i stort antal fall skall hinna amortera arvsskatteskulder innan nästa arvsfall inträffar. En amortering som måste ske med beskattade inkomster är dessutom i många fall helt omöjlig.

Särskilt betungande synes förhållandet bli i de fall då arvslott härrör ur förvärvskällan jordbruk där avkastningen är påvisbart låg i förhållande till fastighetstaxeringsvärdet som fastställes relativt schablonmässigt.

En av ett för högt arvsskatteuttag föranledd uppstyckning av näringslivets företag medför även för de anställda olyckliga konsekvenser. I detta hänseende synes det särskilt stötande att tillämpa skilda skattesatser för olika arvtagare när det gäller fysiska personer. Det i näringslivets företag insatta och arbetande kapitalet bör beskattas efter samma grund. För en anställd bör tryggheten i tjänsten icke vara förknippad med att en ny innehavare av företaget råkat vara son till sin företrädare, medan en annan anställd riskerar sin trygghet av skatteskäl emedan hans företagschef tagit arv efter en avlägsnare släkting eller oskyld.

Att under de senaste åren i bl. a. arvsskattehänseende den förda högskattepolitiken inte medfört så ödeläggande eller katastrofala verkningar som härovan påtalats beror på flera omständigheter.

Sålunda vidtog många fastighets- och företagsägare vid tiden för kvarlåtenskapsskattens införande åtskilliga lagliga arrangemang och transaktioner i avsikt att i första generationen mildra verkningarna av såväl de årliga skatterna som dödsboskatterna. Man torde med fog kunna hävda att på grund härav de nuvarande bestämmelsernas allvarligaste konsekvenser ännu icke hunnit förmärkas oavsett att kvarlåtenskapsskatten numera förvandlats till en ren arvslottskatt. Penningvärdeförsämringen är en annan faktor liksom den relativt korta tid som det nuvarande skattetrycket existerat.

Såsom ovan påpekats har systemets utformning en särskilt hård och skadlig effekt i arvsskattehänseende då det gäller arvslotter placerade i jordbruks- eller annan fastighet, bl. a. på grund av sättet för fastställande i dessa fall av förmögenhetsvärde.

Då redan under nästkommande år förberedelserna för kommande fastighetstaxering troligen påbörjas och en eventuell allmän höjning av fastighetsvärdena allvarligt kommer att förstärka arvsskattens verkningar, synes det även ur denna synvinkel önskvärt att snarast åvägbringa ändring.

En återgång till de ursprungliga tarifferna enligt kungl. förordningen av

den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt bör snarast ske, därest icke en utredning i ämnet finner skäl föreslå övergång till ett proportionellt arvs-skattesystem.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående arvsbeskattningen med beaktande av vad i denna motion anförts.

Stockholm den 25 januari 1960

Fredrik-Adolf Hamilton